

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΜΑΘΗΣΗ

Τι είναι έννοιες;

- ▶ Γενικεύσεις που προκύπτουν μέσα από συγκεκριμένες διανοητικές λειτουργίες που αφορούν στην αφαίρεση και στην ταξινόμηση χαρακτηριστικών γνωρισμάτων τους (Lexis)
- ▶ Ένα σύνολο γνώσεων γενικών ή ειδικών, αφηρημένων ή συγκεκριμένων σχετικά με ένα θέμα, γεγονός, πράξη, ιδιότητα κτλ. (Ehtlich)

Ποιες νοητικές λειτουργίες κινητοποιεί η διαπραγμάτευση ιστορικών εννοιών;

- ▶ Αποδίδει νόημα σε ένα ατέρμονο πλήθος αντιληπτικών δεδομένων, τα οποία διαφορετικά θα παρέμεναν ακατανόητα.
- ▶ Με τις έννοιες αντιλαμβανόμαστε, «μεταφράζουμε» σε γνωστικούς όρους και κατηγοριοποιούμε τα ερεθίσματα απλουστεύοντας την πολυπλοκότητά τους.
- ▶ Οργανώνουμε τις πληροφορίες σε σύνολα και υποσύνολα, συνοψίζουμε τις γνώσεις, γενικεύουμε αλλά και ερμηνεύουμε
- ▶ Η δημιουργία εννοιών προϋποθέτει νοητικές λειτουργίες, όπως η αφαίρεση, η σύνθεση και η γενίκευση.

Κατηγορίες ιστορικών εννοιών

1. Γλώσσα του παρελθόντος/ Έννοιες κληρονομημένες από το παρελθόν Π.χ. ρήτορας, τύραννος, πόλη, πασάς, βιλαέτι κτλ.
2. Γλώσσα της ιστορικής περιγραφής/ Έννοιες διαμορφωμένες εκ των υστέρων. Π.χ. δημαγωγία, μοναρχία, επανάσταση κτλ.
3. Γλώσσα της ιστορικής μεθόδου/ Οργανωτικές ή μεθοδολογικές έννοιες Π.χ. αιτία, αφορμή, ερμηνεία, τεκμηρίωση, χρονολόγηση, μαρτυρία, μεταβολή, διάρκεια, περίοδος κτλ.

Γιατί είναι αναγκαία η διδασκαλία ιστορικών εννοιών;

- ▶ Η ανάπτυξη και χρήση ενός πλούσιου ιστορικού λόγου κατέχει κυρίαρχη θέση μεταξύ των στόχων του μαθήματος

- ▶ Οι μαθητές πρέπει να έχουν γλωσσικό υπόβαθρο προκειμένου να αναπτύξουν μορφές σκέψεις όπως η χρονολογική σκέψη, η ιστορική κατανόηση, η ιστορική ανάλυση και ερμηνεία, η ιστορική έρευνα και η ανάλυση ιστορικών θεμάτων και λήψης απόφασης (NCHS 1997)
- ▶ Η ιστορική κατανόηση προϋποθέτει την εννοιολογική κατανόηση
- ▶ Οι ιστορικές έννοιες έχουν τη δυνατότητα να μεταφέρονται και να εφαρμόζονται σε άλλες καταστάσεις (π.χ. «ακρίτας», «τύραννος», «γκέτο» κτλ)
- ▶ Απαλλαγή από εθνικά, κοινωνικά, θρησκευτικά κτλ. στερεότυπα.

Παράγοντες που δυσχεραίνουν την πρόσληψη ιστορικών εννοιών από τους μαθητές

- ▶ Μικρή ηλικία
- ▶ Έλλειψη εμπειριών
- ▶ Ατελής γλωσσική ανάπτυξη
- ▶ Ασάφεια των ιστορικών εννοιών που προκύπτει από τον αφηρημένο και κατηγορικό χαρακτήρα τους
- ▶ Χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των γονιών
- ▶ Η σχολική αποτυχία μαθητών της εργατικής τάξης οφείλεται στο μεγάλο χάσμα που υπάρχει ανάμεσα στην κουλτούρα του δασκάλου και των μαθητών
- ▶ Ακατάλληλη διδακτική μέθοδος

Σημαντικές επισημάνσεις

1. Καμιά ιστορική έννοια δεν σημασιοδοτείται οριστικά: *“είναι αντικείμενο ορισμού ό,τι δεν έχει ιστορία”* (Nitzsche)
2. Καμιά έννοια δεν είναι διαχρονική αλλά έχει συγκεκριμένη χρονικότητα-ιστορικότητα
3. Οι έννοιες δεν είναι ουδέτερες αλλά σε πολλές απ’ αυτές ενυπάρχει η ερμηνεία τους
4. Είναι μάταιο και άτοπο να επιζητούμε τον ακριβή ορισμό μιας ιστορικής έννοιας

5. Είναι προτιμότερο να μιλούμε για **προσπέλαση** παρά για ορισμό εννοιών
6. Μαθησιακή αξία έχει η διδακτική προσπάθεια χρήσης των εννοιών στον παραγωγικό γραπτό ή προφορικό λόγο

Πώς αντιμετωπίζει τις ιστορικές έννοιες η παραδοσιακή διδασκαλία

- Η κατανόησή τους από τους μαθητές αντιμετωπίζεται περίπου ως αυτονόητη
- Στην καλύτερη περίπτωση δίνονται ορισμοί και αξιολογούνται οι μαθητές στην απομνημόνευση και στην πιστή αναπαραγωγή τους

Προτεινόμενες διδακτικές δραστηριότητες πάνω στις ιστορικές έννοιες

- ▶ Να συσχετιστούν και να αντιπαραβληθούν με άλλες
- ▶ Να συγκριθούν τα νοήματα που τους έχουν αποδοθεί στην ιστορική τους πορεία
- ▶ Να υπαχθούν σε γενικότερες κατηγορίες
- ▶ Να αναλυθούν στα επιμέρους στοιχεία τους
- ▶ Να καταγραφούν τα χαρακτηριστικά τους
- ▶ Να συναρτηθούν με ιστορικές πηγές που αναφέρονται σε αυτές

Παραδείγματα εννοιών με αμφίσημο ή πολυσήμαντο περιεχόμενο

- δημοκρατία
- δήμος
- επανάσταση
- τύραννος